

ex dictis liquido apparet, et subnectenda hic sunt, ut ad ea animum hi vertant, qui partium studio veritatem anteferunt, pronuntiantque, an in sententia huiusmodi vllus esse possit Pelagianismo locus. Vt enim cum Soto loquamur; quando affirmamus bonum opus in genere morum naturali facultate fieri, primum id intelligimus, vbi nullus praefigitur malus finis, nullaque affigitur circumstantia mala. Mox neque huiusmodi opus censemus, nuncupamusque simpliciter, aut bonum, aut virtutis, sed contracte, et (quod idiomate suo aiunt in Scholis) secundum quid; quippe opus ex genere seu moraliter bonum; et ideo licet opus moraliter bonum studeosum vere sit, non ita tamen vt mereatur absolute nomen virtutis: etenim Augustinus vbiicumque loquitur absolute de opere bono, aut de virtute, ea dumtaxat officia comprehendit, quae sunt in charitate, quae vna est forma virtutum. Expressa est eius sententia vbi ait (5): »quidquid se putauerit homo facere bene, si fiat sine charitate, nullo modo fit bene.« Et ideo apud Gentiles nullas veras virtutes fuisse censet; nedum quia pleraque faciebant propter inanem gloriam, sed quia cognitione carebant, et charitate veri Dei. Id quod peregre aduersus Iulianum disputans (6), disserit, confirmans non esse vere iustum, nisi qui ex fide viuit, neque veram esse iustitiam, nisi vbi est regnum Dei, neque veras virtutes, nisi vbi est vera sapientia, et charitas Dei; et ideo non esse inter Romanos et Graecos, qui essent veri sapientes, studiosique censendi. Excipere nihilominus possumus aliquos forte rarissimos, quibus legitime seruantibus ius naturale (id quod non iudicamus negasse Augustinum) Deus peculiariter ferret opem, vt secum reconciliaret. Et inde tertio consequitur, quum diximus Dei cognitionem posse quempiam naturaliter adipisci in materia morali, minime nos intellexisse de vera prudentia; quippe quae non est nisi vbi verae coniectantur virtutes; at vero vbi Augustinus negat veras esse virtutes extra charitatem, et fidem, et vbi eas vocat falsas, non sentit quod sint idcirco peccata; sed id tantum, quod non habent legitimum virtutis gradum; et ita glossat eum S. Thomas (7); sicuti auricalcum licet sit falsum aurum, est tamen in genere suo res bona.

Practerea, neque illa opera vnumque bona damus posse hominem

(5) Lib. de Grat. et lib. arb. cap. 18. (7) Prima Secundae, quaest. 127, art. 2.

(6) Lib. 14. cap. 3.

nem multo tempore, aut in materiis, vel arduis, vel pluribus efficere: est enim homo post peccatum imbecillior, et infirmior, quam vt possit in bono, neque in eo quidem quod est naturale, durare sine auxilio Dei: namque in infidelibus, et in perditis Christianis experimento didicimus, quam homines diuino fauore destituti in diuersas malorum abyssos praecipites dilabantur.

Neque postremo diffitemur, quin quandoque in peccato iacentes, inspirationes aliquas peculiare fauoresque recipiant: nam ait S. Thomas (8), »quod Deus quandoque per suam gratiam aliquos instruit de his etiam quae per naturalem rationem cognosci possunt.« Quin imo addiderimus, quod nonnumquam recipiunt aliqua supernaturalia subsidia, quibus quodammodo mollescant, et disponantur ad gratiam: sed id tantum adstruere conati fuimus, quod sine speciali auxilio potest peccator multa opera facere, quae non sint peccata, neque merita gratiae, sed medio modo moraliter bona, neque proxima sint ad gratiam dispositio, sed remotissima, qua ratione dicitur: »prima virtus est vitium fugere.«

CAPVT XVI.

Gregorii Ariminensis argumenta diluuntur.

Opinionis, quae praecedenti contrariatur, Auctor communiter habetur Theologus Praestantissimus Gregorius Ariminensis; licet eadem praeiuisse Gasparum Casaliem de Quadripartita iustitia agentem Bertius indigitare videatur. Certe cl. Thomista supra laudatus (1), scribit: ante Gregorium Ariminensem, celebrem quarti decimi saeculi ex Augustinensi familia Theologum, neminem se legisse, qui negare cogitauerit quod nos adserimus. Vnus autem, vt ipse ait, Ariminensis hoc negauit (2), contendens, quam nos tuemur sententiam esse contra Augustinum, ac in errorem Pelagii eam conicidere: additque S. Thomam eiusdem secum fuisse sententiae.

Ariminensi vero adhaerere nobilissimi Theologi quamplures, quos inter eminet Norisius (3), Vanroy (4), Manso (5), Natalis Ale-

(8) Loco supra laudato.

(1) Lib. xviii. cap. 3.

(2) In 11. Sent. Dist. 26. 27. 28.

quaest. 1.

(3) In vindiciis capp. 3. et 4.

(4) De act. hum. quaest. 11. cap. 1.

(5) In opere de virtut. Infidelium;

et in vindiciis Norisianis.

Alexander (6), alii. Nobis tamen, quae hi omnes, ab Arminensi edocti, obiciunt, non ita firma videntur, vt in suas partes trahere poterint.

Sunt vero haec: I: Iohannis xv. ait Christus: »sine me nihil potestis facere.« Paulli I. ad Corinth. cap. x. dicitur: »omnia in gloriam Dei facite.« Et II. ad Corinth. III. »non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.«

II: innumera fere sunt Conciliorum, Patrumque dicta, quae (quoniam immensum esse exscribere) haec in summa continent: »omnia opera bona ex Dei gratia fiunt: nullum bonum opus ex nobis est: gratia Dei ad singulos actus datur: nemo de suo habet nisi mendacium et peccatum.«

III: ita ratio loquitur: bonum opus moraliter naturae sanae, et integrae proprium est: non valet ergo ab homine lapsa et infirmo edī absque speciali Dei adiutorio.

Deinde: bonum opus non est cui debiti finis adiunctum, seu circumstantia desit: at carere hac circumstantia quaecumque sine Dei gratia fiunt opera ex eo constat, quod quicumque opus facit alio fine, quam propter Deum, peccat; quicumque vero non actu in ipsum Deum refert alio fine facit: ergo nullum opus sine gratia bonum est.

Postremo: si Deus nobiscum solo generali auxilio, seu influxu ad opera moraliter bona concurreret, non aliter nos ad huiusmodi bona, quam ad contraria mala moueret, ad quae generale nobis influxum perinde suppeditat: hoc autem vel cogitare quam absurdum est: speciale igitur ad opera moraliter bona opem nobis praebere dicendus est.

Sed responderetur: ad diuini quidem eloquii testimonia perbreui, sed firmissima S. Thomae responsione: haec enim omnia, aliaque ex Apostolo sibi obicit ac dissoluit dicens (7): »ad ea vero quae sunt in contrarium patet solutio: quia vel procedunt de bono meritorio, vel ostendunt, quod sine operatione Dei (id est generali Dei motione, de qua late disseruerat in corpore art.) homo nullum bonum facere potest.«

Lubet tamen singula perstringere, quo S. Thomae responsi veritas magis appareat. Quod ex Ioann. xv. opponitur, an non ex in-

(6) Tom. II. Theol. mor. lib. III. (7) Quaest. XXIV. de Verit. art. 14.

integra orationis Dominicae serie patet, de opere intelligendum, vel meritorio, vel quod disponit ad gratiam, conducitque ad salutem? Praemisserat Christus vitem se veram esse, discipulos autem palmites; et vt palmes fructum ferre a semetipso non potest nisi in vite manserit, sic nec illos, nisi in Christo mansissent. Mystici autem hi fructus qui? An non opera gratiae, quae meritoriam Christi et effectus, et fructus sunt? Quapropter subiicit: »ego sum vitis, vos palmites: qui manet in me, et ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere.« Hospes plane in sacris litteris sit oportet, qui ignorat mutua hanc, quae eximia, et peculiaris est, Dei in homine, et hominis in Deo mansionem per gratiam sanctificantem, et charitatem esse, vt praeclare probat S. Thomas (8). Quid ergo testimonio huic cum operibus intra naturae ordinem tantum ex genere bonis, quorum nulla est vtilitas ad salutem? Frequens insuper Scripturae mos est, sola opera ad Christianam iustitiam pertinentia reputare aliquid, reliqua vero nihil, vt I. ad Corinth. VII. »circumcisio nihil est, et praecipuum nihil, sed observatio mandatorum Dei.« Et ibidem cap. XIII. »si habuero prophetiam... et omnem scientiam, et si habuero omnem fidem, charitatem autem non habuero, nihil sum; et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, et si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest: scilicet quantum ad meritum vitae aeternae, quae solis Deum diligentibus repromittitur, vt explicat S. Thomas (9).

Quamquam Paullum in fonte adeunt, vt aiunt, statim pateat, quum ait, nihil habere hominem quod non acceperit, cert. et ac non esse nos sufficientes cert. et loqui illum de his, quae ad fidem, iustificationem, aeternaeque salutis negotium pertinent: quoque explicari eius dicta percommode possunt cum S. Thoma de his, quae infra naturae ordinem bona sunt.

Illud demum eiusdem Paulli: »omnia in gloriam Dei facite,« interpretantur aliqui consilium esse; »sed hoc non est verum,« ait S. Thomas (10); ex quo hoc sumimus responsum: nam quidpiam in Dei gloriam fieri non vno tantum modo intelligi potest: primo enim

(8) Prima Pars, quaeest. XLIII. quae de Diuin. Person. miss.

(10) Ex his quae tradit Prima Secundae, quaeest. C. art. 10. ad 2.

(9) Lect. III. in cap. 3. ad Colos.

enim accipitur eo sensu, vt opus reuera Deo placeat, sitque ei ad vitam aeternam acceptum; secundo, vt genere suo bonum sit, ac honestum; adeo vt videntes ad dandam Deo gloriam excitentur: quemadmodum Matth. v. Christus dixit: »sic luceat lux vestra» coram hominibus, vt videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in Coelis est.« Quam posteriorem intelligentiam haurimus ex D. Thoma (11). Si autem de Dei gloria priori sensu sit sermo, quum praeceptum omnia sic in eius gloriam referendi affirmatiuum sit, nec pro semper, vt loquuntur, obliget, sed tunc solum, quum dilectionis praeceptum obligat, manifestum est, quaecumque ad Dei gloriam actu, vel virtute non referuntur per charitatem, non idcirco peccata esse, quasi vero semper praeceptum hoc violetur, sed tunc solum, quum illud vrget. At si posteriore sensu Dei gloria accipitur, verborum Apostoli hic erit sensus: opera vestra talia non sint, quae in Deum referri nequeant, qualia sunt peccata; item, quae genere suo honesta feceritis, ne inanis gloriae studio, sed qualia genere suo sunt, ita faciatis, vt cedere in gloriam Dei possint, seu eorundem naturam nullo prauo vitietis adiuncto: quod impedimento sit, ne bonorum omnium auctor Deus glorificari ex iis possit. Sed de hoc argumento iterum infra.

Pro secundo soluendo illud animaduertere principio debemus: quae a Conciliis, et Patribus in re ista constituta sunt, ea aduersum Pelagium dicta esse: vnde minus scire aduersum nostram sententiam tot, tantaque testimonia torquentur. Quid enim huic affine est cum errore Pelagianorum? An non propterea plures Michaëlis Bail propositiones ab Apostolica Sede sunt confixae, quod sententiae huic nostrae Pelagianismi notam ausus esset inurere? Si ergo Sedis Apostolicae iudicio longe absimus a Pelagio, quorsum Conciliorum et Patrum aduersus illum definitiones in nos iactantur? Sed breuiter singula quae obiecta sunt, explicemus. Certum est enim, quoties in Conciliorum canonibus, et Patrum scriptis legitur: »omnia bona opera ex Dei gratia fieri,« sermonem esse de operibus, quae alicuius momenti, vel meriti sint ad iustitiam, et ad salutem; quae ex Dei gratia esse perlibenter annuimus. At si quandoque et bona intra solum naturae ordinem diuino videntur auxilio tribuere, puta, quum aiunt, »si nobis relinquimur, semper

»pec-

(11) Lect. XIII. in cap. 10. 1. ad Cor.

»peccamus,« in promptu est altera responsi S. Thomae pars, designatam ab eis nimirum generalis auxilii, quod idem S. Doctor operationem, seu motionem Dei appellat, necessitatem, non auxilii specialis.

Quid si Pelagium fateri volunt, gratiam ad singulos actus esse necessariam, seu dari? Exploratum est in quo Pelagius gratiae nomen poneret, scilicet, in dono creationis, in libero arbitrio, in lege atque doctrina; quae gratia non ad singulos actus datur, et semel data ad plures actus valet. Hinc qui Pelagianismi errores minutatim sunt persequuti, ex Hieronymo colligunt, et a Pelagio negatam generalis diuini concursus, seu operationis, et motionis Dei ad ipsa naturae opera necessitatem. Scribit enim Hieronymus contra Pelagium (12): »si in singulis rebus, quas gerimus, Dei vten- dum est adiutorio, ergo et calamus temperare ad scribendum, et temperatum pumice terere, manumque aptare litteris, tacere, loqui, sedere, srare, ambulare, currere, comedere, ieiunare, flere, ridere, et cetera huiusmodi, nisi Deus iuuerit non poterimus.«

Ne ergo Pelagius gratiae nomine aburi pergeret, vrgebant Patres, ponendam ab eo gratiam non absolute, et generatim, sed ad actus singulos necessariam instar auxilii transeuntis: ad actus autem intra naturae ordinem bonos, quorum nullus est ad salutem ordo, nulla vtilitas, statuisset Patres praeter generalem Dei mouentis, et applicantis operationem, quae et gratia late dicitur, speciali opus esse auxilio, nec probarunt hactenus aduersarii, nec probare vnumquam poterunt.

Eius vero, quod tantopere factatur: »nemo de suo habet nisi peccatum, et mendacium,« quae est vera intelligentia? Neminem latet, illum Concilii Arausicani Canonem, numero XXII. aduersus Semipelagianos esse, quorum capitalis error erat, initium fidei, bonorumque omnium ex nobis esse, consummationem ex Deo: quem ut confoderet Synodus declarauit, neminem de suo habere, nisi mendacium, et peccatum, seu quidquid a nobis initium haber, non posse non esse peccatum; ideoque cuiuscumque boni operis initium nunquam a nobis, sed a Deo esse excitante, et mouente: quis enim dubitat quidquid de nostro est, ita vt nec a Deo incipiat, nec ad illum vt auctorem, primumque principium referatur, peccatum esse? Nam huius solius non ab alio, quam a no-

O 2

bis

(12) Dial. 1.

bis potest origo esse. ¶ Ut autem quidpiam Deo auctori possit adscribi, num ad illud speciali gratia concurrat oportet? Et generalis concursus ab eo incipit, et operatio, atque auxilium Dei a S. Thoma vocatur; quem etiam sensum Augustinus ipse indicat: unde Arausiacani canonis verba deprompta sunt: cum eius itaque definitione apertissime sententia nostra componitur.

Ad tertium ordine respondendum: in primo enim quantum oblicientes alucinentur perspicere quilibet facillime potest. Ponunt siquidem respectu naturalis boni in materia morum differre hominem lapsum ab integro, vt mortuum a viuento; vt totum ille naturae suae viribus posset, hic vero nihil: quod plane falsum est, et a S. Thoma alienum, qui disserte ait (13): »quia natura humana »per peccatum non est totaliter corrupta, vt scilicet toto bono »naturae priuetur, potest homo etiam in statu naturae corruptae »per virtutem suae naturae aliquod bonum particulare agere. . . . »non tamen totum bonum sibi connaturale: sicut homo infirmus »potest per se ipsum aliquem motum habere, non tamen potest »perfecte moueri motu hominis sani, nisi sanetur auxilio medicinae.«

Secundum sic Caietanus soluit (14): Deum esse, ait, vltimum finem alicuius actus humani, potest contingere dupliciter. Primo, vt sit finis explicitè intentus ab operante; et hoc modo possibile non est hominem infidelem habere Deum vt vltimum finem, et perseuerare sine gratia. Secundo vt sit finis non explicitè, sed implicitè intentus ab operante; ex. g. si infidelis, vel in mortali existens, nihil cogitans de Deo, honoret parentem, reddat depositum, et huiusmodi faciat, quando, vbi, sicut oportet, et propter hunc finem, quia debitum est quod sic fiat, tunc ex hoc ipso, quia nulla mala circumstantia iungitur, nullus malus finis apponitur ad esse debitum, et virtuosum, affirmatur quidem finis, sed non vltimus simpliciter, sed inter occurrentes, aut cognitos sibi relinquitur ordo illius finis proximi, quicumque ille sit, et rursus agens explicitè propter huiusmodi finem proximum, agit vt dirigens se ipsum respectu illius finis proximi, et vt directus a datore rationis agit respectu finis vltimi. Hoc secundo modo sufficit aliquando habere Deum pro vltimo fine actus humani ad hoc vt actus non sit malus ex defectu circumstantiae vltimi finis naturalis; praeeceptum nam-

(13) Prima Secundae, quaest. clix. art. 2.

(14) In Comment. in hunc S. Thomae art.

namque naturale de habendo Deum pro vltimo fine explicitè, quum sit affirmatiuum, non obligat ad semper, et quum sit de eo quod post multum studium adimplendum est, postquam scilicet homo explicitè didicit Deum esse vnum cert. constat, quod non obligat pro omni tempore quo homo operatur humana opera, ac per hoc sufficit quandoque habere implicitè Deum pro vltimo fine naturali: de Deo autem, vt finis supernaturalis est, non est in praesentiarum sermo. Et quia quilibet secundum certas circumstantias faciens actum moraliter bonum potest actus malos ex puribus naturalibus sic facere, consequens est, vt homo in statu naturae corruptae, adiuncto etiam statu peccati mortalis, possit facere actum moraliter bonum secundum omnes circumstantias, ita vt in nullo deficiat quoad illum actum singularem. Vnde patet argumentationem illam vitiosam esse; falsum est enim quod in ea pro certo sumitur, scilicet, quicumque non refert actu ad Deum opus, alio fine quam propter Deum faceres; quum hoc ipso quod opus ad bonum honestum absque vilo prauo adiuncto refertur, suapte, ac, vt aiunt, implicitè ad cuiusque boni auctorem Deum refertur.

Vltimum, quod obicitur, absurdum commentum est: nec enim ignorare possunt, qui ita argumentantur, quid S. Thomae, eiusque discipulis in hac quaestione constitutum sit; ad mala nimirum culpae Deum solum concurrere, vt illius, quem *materiale* dicimus, quatenus res naturae est, actus auctorem, non autem ad actus deformitatem, siue malitiam: ad bona vero non hac tantum ratione, sed quatenus habent virtutis formam rationi congruentem: dat enim nobis leges, exemplum, et signatum super nos vultus sui lumen, quod bona nobis ostendit, quibus sane modis auctor ille non est, vt a rationis semita nos diuertamus, sed potius vt. eam ineamus, et persequamur: quare et hoc etiam nomine Augustinus Iulianum coarguebat, quod hominibus tribueret, si boni quidpiam haberent, quum omnia Deo debeamus, etiam naturalia.

CAPVT XVII.

An, et quae ad diligendum Deum vt naturae auctorem; ad legis praecepta obseruanda; ad vitandum peccatum, et tentationes vincendas necessaria sit gratia.

Non potest homo sine praeueniente Saluatoris gratia Deum, vt naturae auctorem, super omnia diligere.

Ad obseruanda legis praecepta, omnia quidem, cogitur homo diuinum quaerere auxilium.

Sed nec potest homo aut peccatum deuitare, aut tentationes vincere sine gratia.

Priorem propositionem ex Ss. DD. Augustino et Thoma didicimus. Eam primo loco diuinae litterae testantur, quae charitatem inter praecipua Spiritus Sancti dona commemorant. Scribit enim Apostolus ad Rom. v. *charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.* Et I. Iohannis iv. dicitur: *charitas ex Deo est.*

Scripturarum testimonia Canones Conciliorum excipiunt, ac sequuntur. Definitum siquidem est in Concilio Mileuitano (1): *verumque Dei donum est, et scire quid facere debeamus, et diligere, vt faciamus.* Item in Arausicano II. (2) *prorsus donum Dei est diligere Deum.* Et in Tridentino (3): *si quis dixerit sine praeueniente Spiritus Sancti inspiratione, atque eius adiutorio hominem credere, sperare, et diligere posse sicut oportet, anathema sit.*

Accedunt Patres: qui quidem vno ore docent non posse nos Deum amare gratis, et propter se ipsum absque dono gratiae ipsius. Sic enim loquitur Augustinus (4): *amor Dei quo peruenitur ad Deum, non est nisi a Deo Patre per Iesum Christum cum Spiritu Sancto. Per hunc amorem Creatoris bene quisque vtitur*

etiam

(1) Canone iij.
(2) Canone xxv.

(3) Sess. vi. Can. iij.
(4) Lib. iij. cont. Iulian. cap. 3.

etiam creaturis: sine hoc amore Creatoris nullus quisquam bene vtitur creaturis. Et alio in loco (5): *lex autem sine gratia littera est occidens: in gratia vero Spiritus viuificans: vnde est nobis charitas Dei, et proximi, nisi ex ipso Deo? Nam si non ex Deo, sed ex hominibus, vicerunt Pelagiani. Si autem ex Deo vicimus Pelagianos.* Et S. Bernardus ait (6): *difficile, imo impossibile est suis quempiam, liberiue arbitrii viribus semel accepta a Deo libertate ad Deum ex toto conuertere voluntatem, et non magis ad propositum retorquere, sicut scriptum est, omnes, quae sua sunt, quaerunt.* D. Anselmus tenet (7), *voluntatem post desertam iustitiam factam ancillam suae affectionis, quae ad commodum est.* Postremo S. Thomas inquit (8): *vnde homo in statu naturae integrae dilectionem sui ipsius referebat ad amorem Dei sicut ad finem, et similiter dilectionem omnium aliarum rerum; et ita Deum diligebat plusquam seipsum, et super omnia. Sed in statu naturae corruptae homo ab hoc deficit secundum appetitum voluntatis rationalis, quae per corruptionem naturae sequitur bonum priuarum, nisi sanetur per gratiam Dei.*

Adi ad haec possunt et momenta rationis, quae eiusdem S. Thomae doctrina suppeditat. Erenim absolutus dilectionis Dei super omnia actus nequit cum graui culpa componi; alioquin esset homo simul et a Deo, seu vltimo fine auersus, nam in peccato haereret, et ad Deum, quem absolute super omnia diligit, ceu vltimum finem conuersus, quo quid cogitari potest absurdus? Si ergo possit homo suis viribus Deum super omnia diligere absolute, iisdem poterit a peccato laethali resurgere, eiusque excussa seruitute in libertatem filiorum Dei, ac in eius amicitiam se vindicare; hoc autem non S. Thomae solum (9), sed Scripturarum, et Ecclesiae doctrinae contrarium esse quis nescit?

Ad hoc idem confirmandum egregie facit, quod alibi docet (10) S. Doctor, nimirum, non posse hominem duos vltimos fines habere; si autem graui peccato ligatus Deum posset super omnia absolute diligere, jan non duos vltimos simul fines haberet? Commutabile scilicet bonum, ad quod adhaeret, nam hominem hunc concipimus in peccato manentem, et incommutabile bonum, Deum videlicet, quem

(5) Lib. de Grat. et lib. arb. cap. 18. art. 3.

(6) L. b. de diligendo Deo.

(7) De concordia libertatis.

(8) Prima Secundae, quaest. cix.

(9) Prima Secundae, quaest. cix.

art. 7.

(10) Prima Secundae, quaest. i. art. 5.

quem quum absolute super omnia diligit, non potest non vltimi finis loco habere: alterutrum ergo aduersarii dent necesse est, aut nihil obesse, quominus et in Deo simul, et in quopiam creato bono vltimum finem suum constitutum sibi que propositum habeat, aut sua virtute posse illum iustificari, et ab iniustitiae statu ad statum iustitiae transire: primum Apostolo praesertim repugnat dicenti II. ad Corinth. vi. » quae participatio iustitiae cum iniquitate? » Aut quae societetas lucis ad tenebras? » Quae conuentio Christi ad Belial? » Alterum quoque cum eiusdem Pauli et Ecclesiae doctrina pugnat: falsum igitur posse hominem sola sua virtute Deum super omnia absolute diligere, quum ab altero horum absurdorum nequeat haec sententia diuelli.

Secunda propositio explicatius proposita est, addita dictione illa, *omnia quidem*, vt scilicet et nostram contra Nouatores fidem profiteremur, et scholae dissidia quoquo modo componere tentaremus. Primum enim resoluit illa id, quod tenendum praecipitur vt fidei Catholicae caput; nimirum nullum esse, siue in naturae lege, siue in scripta, siue in lege gratiae praeceptum, quod vel naturae suae virtutibus, vel opitulante Dei gratia implere lapsus homo non possit. Postremo eorum opinionem notat, qui liberi arbitrii ita vires attenuant, vt negent vllum legis naturae praeceptum ab eo impleri sine speciali gratiae auxilio posse. Ac quod ad fidei dogma spectat ex Scripturis aperte constat. Dissertissimum enim illud Deuteronomii est cap. xxx. » mandatum hoc, quod ego praecipio tibi hodie, non supra te est, nec procul positum, neque in Caelo situm, vt possis dicere, quis nostrum valet ad Coelos ascendere, vt deferat illud ad nos, vt audiamus, atque opere compleamus? Neque trans mare positum, vt causseris, et dicas, quis ex nobis poterit transfretare mare, et illud ad nos vsque deferre, vt possimus audire, et facere quod praeceptum est? Sed iuxta te est sermo valde, in ore tuo, et in corde tuo, vt facias illud. » Illud etiam regii Psalms: » seruauit mandata tua, et testimonia tua. . . Custodiuit anima mea testimonia tua, et dilexit ea vehementer. » Aliaque plurima Scripturarum loca, cuiusmodi sunt: » nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam: » viuifica me, et custodiam sermones tuos: vti nam dirigantur viae meae ad custodiendas iustificationes tuas: sine me nihil potestis facere: nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum: non est volentis, neque currentis, sed solius Dei misericordis: » tis:

» tis: » quid habes quod non accepisti? Deus est, qui operatur in nobis velle et perficere, » cet.

Accedit Concillorum auctoritas: nam Synodus Mileuitana ait (11): » quisquis dixerit eandem gratiam per Iesum Christum Dominum nostrum propter hoc nos tantum adiuuare ad non peccandum, quia per ipsam nobis reuelatur intelligentia mandatorum, vt sciamus quid appetere, quid vitare debeamus, non autem per illam etiam praestari, vt quod faciendum cognouerimus, etiam facere diligamus, atque valeamus, anathema sit. » Item, Concilii Carthaginensis Patres (12) Pelagianos perstringunt, quoniam persuadebant hominibus animalibus, non percipientibus quae sunt Spiritus Dei, » ad operandam, perficiendamque iustitiam, et Dei mandata complenda solum sibi humanam sufficere posse naturam, non attendentes quod scriptum est, Spiritus adiuuat infirmitatem nostram. » Quod deinde comprobant argumento satis in schola trito, et communi, petito ex orationibus, quibus intellectum, et charitatem postulamus ad legem scrutandam, et faciendam. Similiter definiunt Concilia, Arausicanum II. (13) et Africanum (14); nec non Romanae Sedis Antistites, Innocentius I. (15) Coelestinus I. (16) ac Gelasius I. (17).

Patres autem recensere, qui huic veritati subscriperunt, longum foret. Quosdam dabimus, quorum praecipuus Augustinus erit, quoniam et praecipuus ille fuit Pelagianae impietatis debellator. Ergo postquam ostendit ille (18), dilectionem, qua diuina mandata complemus, donum Dei esse miserentis, qui prior dilexit nos, inquit: » etsi enim Dei mandatum videtur aliquando, non a diligentibus, sed a timentibus fieri, tamen vbi non est dilectio, nullum bonum opus imputatur, nec recte bonum opus vocatur, quia omne quod non est ex fide peccatum est. » Habet his similia Augustinus passim. Eum sequuntur Fulgentius (19), Isidorus Hispalensis (20), Bernardus (21). Eundem praeiure ex Graecis, atque ex Latinis innumeri.

E ratione autem sic pro hac veritate valide argumentari potest.

(11) Can. iv.	(17) Epist. v.
(12) In Epist. ad Innocent.	(18) De Grat. Ch. cap. 26.
(13) Cann. x. xviii. aliisque.	(19) De Fide ad Petrum cap. 72.
(14) Can. lxxx.	(20) Lib. II. de Summo bono cap. 5.
(15) Epist. xxxi.	(21) Serm. II. in Pentec.
(16) In Epist. ad Episc. Galliae.	

est. Inter diuinæ legis præcepta quaedam supra hominis naturam sunt, vt præcepta fidei, spei, et charitatis; naturæ vero lege iubetur homo Deum, quia naturæ auctor est, diligere. Quum ergo prioris ordinis præcepta impleri ab homine sine peculiari gratia non possint; Deus item vt est naturæ auctor, non possit super omnia diligere nisi sanetur per gratiam Dei; totam legem implere sine auxilio gratiæ lapsus homo non potest.

Quantum autem ad eorum Theologorum sententiam attinet, quam adsertione nostra oppugnatam volumus, breuiter constituimus, posse hominem lapsum vnum aut alterum legis naturæ præceptum solius naturæ facultate seruare, ex. g. parentes colere, vitæ suæ conseruatione studere, aliæque huiusmodi quæ graui non sunt obstita difficultate, nec non leuiores tentationes, quæ eorumdem obseruationem vel impediunt, vel retardent, vincere: quum enim liberum hominis arbitrium debilitatum quidem peccato fuerit, at non extinctum, potest opera quaedam moraliter bona suapte virtute edere, vt demonstratum fuit: si ergo quidpiam huiusmodi agendi præceptum occurrat, implere illud poterit, opus quod iubetur eliciens, et leuiora impedimenta, seu tentationes submouens. Ergo probamus nos eorum Theologorum sententiam, qui tantum liberio arbitrio tribuunt, vt valere illud dicant ad quodcumque, etiam ordinis superioris, præceptum, *quoad substantiam*, vt dicunt, implendum, et grauem quamlibet tentationem vincendam, quæ impedimento esse possit? Abiremus sane quam longe a Ss. DD. Augustini, et Thomæ sententia. Pleni sunt Augustini libri doctrina illi contraria: inculcat enim frequentissime, »præcepta non posse sine gratia seruari, Deum ipsum facere, vt homines faciant, quæ »præcepit, non homines facere, vt ipse faciat, quod promissit »vnumquemque fidelem teneri confiteri, quando contra tentationes, »concupiscentiasque illicitas dimicamus, quamuis et illic habeamus »liberam voluntatem, non tamen ex illa, sed ex adiutorio Dei nostram prouenire victoriam.« Et S. Thomas expresse negat (22), »in statu naturæ corruptæ posse hominem implere omnia mandata diuina sine gratia sanante quantum ad substantiam operis:« atque ex Augustino (23) ait: »hoc pertinere ad hæresim Pelagianorum, vt credant sine gratia hominem posse facere omnia diuina
»man-

(22) Quæst. xxiv. de Verit. art. 14. ad 7.

(23) De Hæres. Pelag. cap. 18.

»mandata.« Qui etiam non sit harum controuersiarum plane ieiunus probe tenet, eandem hanc Ecclesiæ doctrinam esse in Conciliis Palaestino, et Carthaginensi, et a Summis Pontificibus Innocentio I. et Coelestino I. definitam; quorum prior (24) ait: »ad resistendum non liberum arbitrium, sed Dei solius potest facere auxilium.« Alter vero (25) scribit: »neminem, etiam baptismatis gratia renouatum, idoneum esse ad superandas diaboli insidias, et vincendas carnis concupiscentias, nisi per quotidianum Dei adiutorium perseuerantiam bonæ conuersationis acceperit.«

Sed duplex in promptu habent aduersarii responsum, quo ab his se expediant. Reponunt primo: Pontifices, Concilia, ac Patres de mandatorum obseruantia, et tentationum victoria agere, quas veræ virtutis laus, æternæque vitæ meritum comitatur, non autem de his, quatenus nihil adiunctum habent. Reponunt secundo: agere tantum de mandatorum omnium complexione, omniumque tentationum victoria, quæ sola est victoria simpliciter; neque enim vsquam legere est, definitum aduersus Pelagium fuisse, non posse vnam, aut alteram, vtut molestam, et grauem, modo diuturna non sit, tentationem solis naturæ viribus superari, quamuis negari non possit faciliorem fore victoriam si Dei adiutorium accedat.

Vtrumque tamen inane effugium est. Vt enim primo occurramus, quis adfirmare poterit, posse hominem toto vitæ suæ tempore sine gratia omnium diuinæ legis mandatorum collectionem implere, sine æternæ vitæ merito tamen, quod Catholicorum nemo concesserit? Quidni et adfirmare quis possit his hominem lapsum viribus pollere, vt sine gratia possit sese ad iustificationem imperfectæ contritionis, quam attritionem dicimus, actu disponere, Christianæ fidei informis actum edere, quum neuter æternæ vitæ meritum habeat? Quo tamen sine ista persequimur? Abhorrent enim ab vtroque piorum, et sapientum aures.

Neque insuper secundum verius iudicandum. Si enim in naturali hominis lapsi potestate sit, cuiuslibet, etsi vehementissimæ tentationi, diuisim, vt dicitur, resistere, consequens inde fit, opus homini lapsio non esse, vt quotidianum a Deo auxilium efflagitet, quo confirmetur ad grauissimas tentationes quouis instanti singularem, aut breui tempore præmentes, tametsi in ipso vitæ exitu occurrant, simpliciter superandas, sed satis esse illud poscere ad

P 2

fa-

(24) In Epist. ad Conc. Carth.

(25) Epist. 1. cap. 6.

facilius resistendum. At quantum in hoc consecratio absurdi sit abunde Augustinus variis in locis demonstrat. Nihil tamen opportunius quam quod de dono persecucrantiae agens tradit (26): quum enim superiore capite Cypriani testimonium ea Orationis Dominicae verba, et ne nos inducas in tentationem, exponentis praemisisset, pergit addens: "si ergo alia documenta non essent, haec Dominica "Oratio nobis ad caussam gratiae, quam defendimus, sola sufficeret, quia nobis nihil reliquit, in quo tamquam in nostro gloriamur: siquidem et vt non discedamus a Deo, non ostendit dandum nisi a Deo, quum poscendum ostendit a Deo: qui enim non infertur in tentationem, non discedit a Deo. Non est hoc omnino in viribus liberi arbitrii, quales nunc sunt: fuerat in homine antequam caderet. . . . Post casum autem hominis non nisi ad gratiam suam . . . Deus voluit pertinere, vt non recedant ab eo." Vrgentissime haec aduersarios praemunt.

Igitur ea probabilior ceteris sententia est, quae licet vnum, alterumque legis praeceptum arbitrii viribus adimpleri posse adstruat, omnia tamen non posse contra Nouatianos teneri: quin et primi generis praecepta, vt sine vilo prauo fine, aut inanis gloriae, aut voluptatis, vel vt oportet, impleantur, necessarium Dei adiutorium existimat: licet haec quoad substantiam se sola voluntas expleat, vti Romanorum exempla commonstrant. Sed de propositione secunda diximus multa.

Tertiam Sacrae litterae tradunt. Sapientiae enim viii. legimus: "nemo potest esse continens nisi Deus det." Et Apostolus ad Rom. viii. ait: "in his omnibus superamus propter eum, qui dilexit nos." Mathaei item vi. dicitur: "et ne nos inducas in tentationem."

Eandem confirmant Ecclesiae definitiones. Nam Synodus II. Atrousiana tradit (27): "Diuini muneris est, quum et recte cogitamus, et pedes nostros a falsitate, et iniustitia continemus." Et alibi (28): "nemo habet de suo nisi mendacium et peccatum." Praeterea Innocentius Papa inquit (29): "nisi magnis precibus gratia in nos implorata descendat, nequaquam terrenae labis, et mundani corporis vincere conemur errores, quum pares nos ad resistendum non liberum arbitrium, sed Dei solum facere possit auxilium." Et etiam

(26) Cap. vii.

(27) Can. ix.

(28) Can. xxii.

(29) In Epist. ad Concilium Carth.

etiam (30): "ecce homines, qui non posuerunt Deum adiutorem sibi. Negantes auxilium Dei, inquit, hominem sibi posse sufficere, nec gratia nunc egere diuina; qua priuatum necesse est diaboli laqueis irretitus occumbat." Demum Concilium Tridentinum definit (31): "omnes homines in praeuacuatione Adae vsque adeo serui erant peccati, et sub potestate diaboli, ac mortis, vt non modo gentes per vim naturae, sed nec Iudaei quidem per ipsam litteram legis Moysis inde liberari, aut surgere possent, tametsi liberum arbitrium in eis minime extinctum esset, viribus licet attenuatum, et inclinatum."

Testantur hanc ipsam veritatem Augustinus et Thomas. Primus enim scribit (32): "ex adiutorio Dei nostram prouenire victoriam." (33) Et infra: "sine gratia dicimus ad non peccandum nihil voluntatis arbitrium valere." Et in Psalmos (34): "Deo desistente ab adiutorio laborare potes, vincere non potes." Similia habet passim. Secundus pressum hoc instruit argumentum (35): "si data est lex, ait Paullus, quae posset iustificare; ergo Christus gratis mortuus est, seu sine causa: si homo ergo naturam habet, per quam possit iustificari, Christus gratis, id est sine causa, mortuus est: sed hoc est inconueniens dicere: ergo non potest homo per se ipsum iustificari, id est, redire de statu culpae ad statum iustitiae." Quod sane argumentum erga victoriam peccatorum, ac tentationum aequae facit.

Accedit ratio efficacissima: nam vel vitatur peccatum Dei amore, et sine honesto, aut peruerso, et vitioso: si secundum adseritur, peccatum peccato pellitur, quod falsum est omnino: si primum, quum honestus finis, saltim practicus, sine gratia non detur, sicut nec Dei amor, neque a peccato abstinere, et tentationes superare sine gratia homo poterit: vt enim docet Augustinus (36): "tunc . . . victa vitia deputanda sunt, quum Dei amore vincuntur, quem nisi Deus ipse non donat, nec aliter, nisi per Mediatorem Dei et hominum hominem Iesum Christum."

Hanc autem sententiam, quae inter catholicos communis est, concludit S. Thomas, quum gratiae, tum libero arbitrio iura sua seruare. Huic quidem: nam posse hominem quodcumque peccatum

sin-

(10) Epist. ad PP. Mileuit.

(14) In Psalm. xviii.

(11) Sess. vi. cap. i.

(17) Prima Secundae, quaest. cix.

(12) Epist. cxi. nunc cxxxvi. cap. 9. art. 7.

(13) Cap. 10.

(16) Lib. xxi. de Ciuit. Dei cap. 16.

singulatim, vel admittere, vel vitare contendimus. Illi autem: si quidem affirmamus non posse hominem vitare omnia, nisi gratia superueniat, quae a commutabili, ad quod adhaeret, ad incommutabile bonum voluntatem transferat, et conuertat. Exinde varia super hoc capite veterum Doctorum placita conciliat, ostenditque eorum rationes verum aliquo modo concludere, et aliquo modo falsum. Sic autem loquitur: »quidam dicunt hominem absque habituali gratia gratum faciente, posse peccatum mortale vitare, quamuis non sine diuino auxilio, quod hominem sua prouidentia ad bona agenda, et mala vitanda gubernat: hoc verum est, dum contra peccatum conuari voluerit, ex quo contingit quod possint vitari singula. Alii vero dicunt, quod non potest homo sine gratia diu stare, quin mortaliter peccet, quod quidem verum est quantum ad hoc, quod non diu contingit hominem esse habitualiter dispositum ad peccandum, quin occurrat sibi repente aliquid operandum, in quo ex inclinatione mali habitus labitur, in consensum peccati mortalis, quum non sit possibile hominem diu esse vigilem ad hoc, vt sufficientem sollicitudinem adhibeat ad vitandum peccatum mortale.«
Consulatur S. Doctor (37).

CAPVT XVIII.

Qui nobis aduersentur paucis adaperitur. Singulorum momentis deinde occurritur.

Sunt ex Catholicorum grege Theologi, qui constanter teneant lapsus hominem posse sine speciali gratiae auxilio dilectionis Dei, etiam vt auctor naturae est, actum elicere, quem et absolutum ab omni peccato abstinendi propositum committeretur; tametsi actus iste homini integro multo fuerit facilius, et expeditior. Horum opinionem ansam Lutheranis praeuississe, memorat Soto (1), vt Theologorum vniuersitatem in crimen Pelagianismi vocarent; nobisque tetram hanc ignominiam intentarent, quod statuamus homini a natura libertatem cum potestate suppetere diligendi Deum super omnia, vniuersaque eius seruandi praecepta absque diuinæ gratiae adiutorio. Est

(37) Quaest. xxiv. de Verit. art. 11. 22. et 23.

(1) Lib. 1. de Nat. et Gratia capp.

tamen cur merito cum Lutheranis, pergit cl. Soto, expostulemus. Esto pars aliqua Scholasticorum in suspitionem illis veniret de crimine Pelagiano, per vniuersum Reipublicae Catholicorum illud impingunt? Neque enim merito iureque Theologi illi Pelagianis accensendi, quos eiusmodi esse Ecclesia hucusque non declarauit.

De cetero in duobus aliis, quae proposita sunt, quaestionis capitibus non leuis nobis, tum cum haereticis, tum cum Catholicis est concertatio. Pelagius enim dixit, ad hoc Dei gratiam dari hominibus, vt, quae facere per liberum iubentur arbitrium, facilius possint impleri per gratiam. Dicendo vtrique, vt facilius possint, voluit credi, etiamsi difficilius, tamen posse homines diuina facere iussa. Lutherus e contrario, Caluinus, Melancton, alique axiomatis loco habuere, mandata Dei esse hominibus omnino impossibilia, et ne gratiae quidem adiutorio seruari ab iis posse. Est et inter Catholicos de hoc capite pugna. Quidam enim, vt Gregorius Ariminensis, alique pauci, ita hominis lapsi vires minuunt, vt negent vllum legis naturae praeceptum ab eo posse impleri sine speciali gratiae auxilio, etiam quo ad substantiam: alii contra, praesertim qui in Molinae vestigiis insistant, ita eas attollunt, vt affirmant posse hominem lapsus, quantum ad rationem vtrique, quoduis, non naturale solum, sed et supernaturale mandatum quoad substantiam, quouis tempore, sine gratiae adiutorio seruare; valere item viribus ad repellendam quamlibet, vt vt grauem, ac vehementem quandocumque tentationem, et ad vincendam magnam quamcumque difficultatem, quae intercedit, ne naturae lex eo solo instanti seruetur, licet et mors appetenda esset, quin praeter generalem Dei concursus peculiari ideo opus habeat diuinæ gratiae adminiculo.

In prioris itaque sententiae patrocinium S. Thomam Aduersarii primo aduocant, non pauca ex eo proferentes, quae illi fauere videntur. Videlicet (2): »contritio est a solo Deo quantum ad formam, qua informatur, sed quantum ad substantiam actus est a libero arbitrio, et a Deo, qui operatur in omnibus operibus, et naturae, et voluntatis.« Et alio in loco (3): quidpiam esse, ait, supra naturae humanae facultatem »dupliciter, vno modo quantum ad substantiam actus, vt miracula facere, cert. et ad hos actus non dari homini »donum gratiae habitualis; alio modo . . . quantum ad modum actus,

(2) In iv. Dist. xvii. quaest. 2. art. 1. quaestiuic. 1. ad 6.

(3) Secunda Secundae, quaest. cxxi: art. 2. ad 3.

actus, non autem quantum ad substantiam, sicut diligere Deum, et cognoscere eum in speculo creaturarum, et ad hoc dari donum gratiae habitualis: unde concludunt, et solo Dei generali concursu adiutum hominem posse, et contritionis, et absolutae Dei dilectionis actum elicere quoad substantiam; huncque actum, solum quoad modum humanam facultatem superare. Addunt et illud (4): "nullum praeceptum est homini ad seruandum impossibile, quia in substantiam actus potest ex facultate liberi arbitrii, et in modum potest ex dono gratiae."

Deinde argumentantur, ut probent, id ipsum, quod S. Thoma, persuasum quoque fuisse Conciliorum Arausiaci II. et Tridentini Patribus, quum definiens, ad fidei, spei, et dilectionis actus opus habere hominem speciali praeuenientis gratiae adiutorio, consulto addiderunt, "ad credendum, sperandum, et diligendum, sicut oportet, ut ei iustificationis gratia conferatur; quibus haud obscure significarunt posse haec ab homine sua natua virtute quoad substantiam praestari, non tamen sicut oportet ad salutem, vel ad obtinendam iustificationis gratiam, aut gloriam, alioquin in vtriusque Concilii definitione dictionis huius, sicut oportet, additio redundaret.

Insuper opponunt: si non potest homo absque speciali gratiae adiutorio Deum ut naturae auctorem diligere, immerito damnata esset tricesima quarta Michaelis Baii propositio, scilicet: "distinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur, ut auctor naturae; et gratuiti, quo Deus amatur ut beatificator, vana est et commentitia, et ad illudendum Sacris litteris, ac plurimis veterum testimoniiis excogitata." Item et tricesima sexta, nempe: "amor naturalis, qui ex viribus naturae exoritur, ex sola Philosophia cum elatione praesumptionis humanae, cum iniuria Crucis Christi defenditur a nonnullis Doctoribus."

E ratione tandem haec ducunt: potest homo solo naturae lumine Deum nosse summe bonum, et prae omnibus diligendum, peccatum item malorum omnium summum: ergo et Deum absolute super omnia diligere. Similiter: potest homo lapsus alium quemvis aeternum moraliter bonum elicere, puta reddere alteri quod ei debet: ergo et debitum Deo reddere, seu eum absolute diligere.

Secundae propositioni haec contradicunt momenta. Deuteronomii

(4) Quaest. xxvii. de Verit. art. 14.

mii xxx. legitur: "mandatum hoc quod ego praecipio tibi, non supra te est, nec procul positum . . . iuxta te est sermo valde, in ore tuo, et in corde tuo, ut facias illud." Et Isaiae xlii. de Cyro dicitur: "omnem voluntatem meam complebis." Item Marci i. quidam audiens commemorari a Christo legis praecepta, ait: "magister haec omnia seruauit a iuuentute mea." Paullus quoque ad Philipp. iii. testatur se ante suam conuersionem, iustitiam, quae in lege est, seruasse sine querela. Igitur Sacris litteris attestantibus possunt etiam ab homine lapsa legis praecepta sine speciali gratia adimpleri.

Practerea, id expresse Paullus docet ad Rom. ii. scribens: "gentes quae legem non habent, naturaliter ea quae legis sunt, faciunt." Haec enim verba de solius naturae viribus esse intelligenda damnatio vicissimae secundae propositionis Baianae ostendit, quae sic habebat: "cum Pelagio sentiunt, qui textum Apostoli ad Rom. ii. gentes quae legem non habent, naturaliter ea, quae legis sunt, faciunt; intelligunt de gentibus fidei gratiam non habentibus."

Tandem, haec ratio in contrarium suppeditat: I. Decalogi praecepta naturalibus viribus rationalis creaturae proportionata sunt: possunt ergo naturaliter adimpleri. II. Potest homo sine gratiae auxilio Deum glorificare: ait siquidem Apostolus ad Rom. i. reprehensione dignos fuisse Gentiles, "quia quum Deum cognouissent, non sicut Deum glorificauerunt." Igitur et potest Deum sine gratiae adiutorio diligere; proindeque et alia omnia praecepta adimplere.

Tertiam propositionem sic impugnant, ut coincidere eam dicant cum Baii, et Quesnelli erroribus; quod ut suadeant, vicissimam septimam Baii propositionem primo producant, nempe: "liberum arbitrium sine gratiae Dei adiutorio, non nisi ad peccandum valere." Et vicissimam nonam; scilicet: "fures ii sunt, et latrones, qui dicuntur tentationi vili sine gratiae adiutorio resistere hominem posse, sic ut in eam non inducatur, aut ab ea superetur." Item tricesimam octauam Quesnelli, quae est huiusmodi: "peccator non est liber nisi ad malum sine gratia liberatoris." Et tricesimam: "voluntas quam gratia non praeuenit, est capax omnis mali, et incapax ad omne bonum."

Practerea obiciunt Augustinum sic scribentem (5): "unde enim fit ut homo ab ineunte pueritia, modestior, ingeniosior, temperatior, et cetera."

Tom. III.

Q

pe-

(5) De peccat. mer. cap. 22.

perantior, ex magna parte libidinum victor, qui oderit auaritiã, luxuriam detesretur, atque ad virtutes ceteras prouector, aptiorque consurgat, et tamen eo loco sit, vt ei praedicari gratia christiana non possit? Haec potissimum aduersarii obiiciunt.

Quae tamen eo ipso, quo proposita fuere ordine sunt soluenda. Et ad ea, quae primam adsertionem impetunt, primo loco venientes; primum diluimus, dicentes, aduersarios S. Thomae mentem non esse adsequutos: quod enim ex Sententiariis ducunt, eundem S. Thomam habet interpretem, qui, quum hoc sibi argumentum opposuisset; contritio nobis a Deo datur: quod datur non assumitur: ergo contritio non est dolor assumtus, respondet: etsi charitas, quae est contritionis forma, ex cuius imperio illa oritur, a Deo detur, dolorem hunc tamen esse a nobis assumtum, quia voluntarie illum elicimus supposita operatione diuina. Quae vero haec diuina operatio? En S. Thomae interpretationem (6): de poenitentia (qua virtus est) loqui possumus dupliciter, vno modo quantum ad habitum; et sic immediate a Deo infunditur sine nobis principaliter operantibus, non tamen sine nobis dispositiue cooperantibus per aliquos actus; alio modo . . . quantum ad actus, quibus Deo operanti in poenitentia cooperamur, quorum actuum primum principium est Dei operatio conuertentis cor secundum illud Threnorum vltimo: conuerte nos Domine ad te, et conuertemur. cer. Quid expressius? Quod autem de contritionis actu pronuntiat S. Doctor, et de absoluto dilectionis Dei super omnia actu decernit, haud Dei praeuientis operationem excludunt: quum enim (7) doceat, tametsi Deum super omnia diligere quidpiam sit homini connaturale, homo, addit, in statu naturae integrae dilectionem sui ipsius, et omnium aliarum rerum referebat ad amorem Dei sicut ad finem, et ita Deum diligebat plus quam se ipsum, et super omnia; ad hoc tamen in statu naturae corruptae, deficere, inquit, quia voluntas propter corruptionem naturae sequitur priuatum bonum, nisi sanetur per gratiam Dei. Equid enim gratiae Dei sanantis nomine, cuius ad diligendum Deum super omnia necessitatem adstruit, intelligi valet, nisi Dei operatio conuertentis cor, quae voluntatem ab inordinato priuati boni amore ad Dei dilectionem conuertit?

Ad

(6) Tertia Parte, quaest. lxxxv. art. 5.
 (7) Prima Secundae, quaest. cix. art. 1.

Ad alterum ex II. II. desumptum reponimus: S. Thomam loqui quidem ibi de charitatis supernaturalis actu; non eo tamen, quem ipsa elicit; hunc enim, vt et aliarum virtutum Theologicarum, necnon et beatae visionis actum, et quoad substantiam supra naturam esse ipse docet (8). Itaque loquitur de actu, quem illa imperat, cuiusmodi est actus fortitudinis, aliarumque virtutum moralium, qui, vt a charitate ad finem, qui supra naturam est, ordinatur, charitatis actus dicitur, qui propterea quantum ad substantiam naturae facultatem non superat, sed solum quantum ad modum, quatenus videlicet ex charitate fit.

Ita quoque et illud esse intelligendum, quod ex quaestionibus de Veritate profertur, ex iis apparet, quae ibidem subiungit: vt puta iste actus, qui est dare eleemosinam, est bonum proportionatum viribus humanis, secundum quod ex quadam naturali dilectione, vel benignitate homo ad hoc mouetur; excedit autem humanae naturae facultatem, secundum quod homo ad hoc inducitur ex charitate, quae mentem hominis Deo vnit.

Argumentum secundum vt soluamus, illud denuo dicimus, Concilliorum mentem aduersarios non esse adsequutos: existimamus enim speciali Dei gratiae adiutorio opus esse, non solum, vt credendi actus supra naturam sit, et qualis ad salutem oportet, sed etiam vt certus sit, et ex parte credentis, immobilis; et in fidei veritates, quae a Deo sunt reuelatae, feratur. Hoc ipso enim, quod formalis credendi actus ratio est reuelatio diuina, vnde absolutam firmitatem habet, et erroris immunitatem, iam est assensus ille christianae diuinaeque fidei: repugnat igitur quidpiam mere naturale esse, in solius naturae viribus positum, nec diuino alio, quam generali adiutorio opus habens. Existimamus etiam hominem mox, vt edoctus fuerit necessarium esse assensum ad salutem, qui quidem supra naturam sit, virtute sua sola non posse assensum huiusmodi optare; sed speciale gratiae adiutorium, sine quo haberi ille non valet, a Deo petere debere, seseque ad huius generis auxilium obtinendum disponere, ac comparare: quum sint enim haec desideria, aliaque id genus, aliquod fidei initium, ad solas naturae vires, nisi velimus cum Semipelagianis dexteris iungere, referri non possunt, sed ad speciale diuinae gratiae praeuientis auxilium. Longe aliter pronuntiandum de assensu, qui lubricus est,

Q 2

et

(8) Prima Secundae, quaest. lxi. art. 2.

et in opinione positus, quod non diuina reuelatione, sed vel humano testimonio, vel aliqua probabili ratione nitatur: hunc enim e solius naturae vi prodire posse absque speciali Dei auxilio Theologi communiter statuunt post S. Thomam (9).

Tertio duplici via respondetur. Prima, Baii propositiones rectissime proscriptas fuisse. Datur enim amor naturalis, quo animus in beatitudinem fertur, cuius desiderium corrupta per peccatum natura amittere non potuit: atque amor iste a gratia non est, sicut nec liber ea libertate, quae ad meritum sufficiat, sed est amor inditus a natura indeliberatus, et necessarius. Datur etiam amor deliberatus quantum ad obiectum, quo reuera diligitur Deus, vt naturae auctor; qui secundum substantiam malus non est, sed bonus, et rectae rationi consentaneus; tametsi quandoque non habeat finis recritudinem, si Deus non diligatur propter se, gratis et amore beneuolo. Datur quoque amor Dei auctoris naturae vndequaue bonus sine gratia Spiritus Sancti inhabitantis, quam dumtaxat Baius admisit, reiiciens tamquam commentitiam, et odiosissimam distinctionem duplicis iustitiae: »alterius, quae fit per spiritum charitatis inhabitantem, et alterius, quae fit per inspirationem Spiritus Sancti nondum cor inhabitantis, et in eo charitatem diffundentis.« Iure itaque meritoque proscripta praua Baii doctrina est.

Secunda via est: praedictos Baii articulos damnatos fuisse non ob id quod ad duplicem amorem spectat, sed quod ad nimis austeri, seuerique iudicii libertatem attinet: seu, vt nonnulli Theologi loquuntur, propter acerbitatem et audaciam. Quod de propositione tricessima quarta dictum praecipue volumus.

Ad argumenta e ratione ducta sic respondendum. Ad I: cum S. Thoma dicente (10): »magis est natura humana corrupta per peccatum quantum ad appetitum boni, quam quantum ad cognitionem veri.« Quidquid ergo homo naturaliter nouit, consequens non est posse ab eodem naturaliter appeti, ac impleri. Falluntur etiam insigniter, quum sibi, aliisque persuadere volunt, non esse actum huiusmodi dilectionis homini lapso difficilem, quum nulla vrgent peccandi incitamenta, et occasiones, toramque positam difficultatem in implendo postmodum absoluto Deo in omnibus placendi proposito, quae locum in hac quaestione non habet.

Ad

(9) Secunda Secundae, quae. v. art. 3.
(10) Prima Secundae, quae. cix. art. 2. ad 3.

Ad II. dicimus: multum actum hunc dilectionis inter aliosque moraliter bonos interesse: est enim iste omnium huiusmodi actuum summus, et perfectissimus, aliorumque primum principium: qui autem inferiores actus elicere potest, num et summum omnium elicere posse consequitur? Huius praeterea actus ceterorum omnium bonorum actuum vniuersitas veluti materies est, non autem cuiuscumque alterius actus moraliter boni: neque enim quicumque mali quidpiam admittit, impedimento sibi ipse est, ne possit, ex. g. quando oportet, mutuum reddere, parentes colere, cett. Non potest tamen se, aliaque a se dilecta in Deum vt in vltimum finem referre.

Ad primum argumentum, eorum quae secundam propositionem oppugnant, dicimus, falsam vndique esse ex testimonio scripturae ductam consequentiam. Etenim in Deuteronomio dicitur, mandatum prope, et in corde, quoniam in cordibus nostris diffunditur charitas, atque »ibi est fides quae per dilectionem operatur« vt Augustinus loquitur (11). Hunc autem esse verborum Deuteronomii sensum constat ex Epist. ad Rom. cap. x. vbi dicitur: »sed quid dicit Scriptura? Prope est verbum in ore tuo, et in corde tuo: hoc est verbum fidei, quod praedicamus. Quia si confitearis in ore tuo Dominum Iesum, et in corde tuo credideris, quod Deus illum suscitauit a mortuis, saluus eris. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad salutem.« Dicit etiam potest, legis mandatum prope nos esse, quatenus opera rationali naturae consentanea praescribit, quaeque, si vitium, quod contra naturam est, per gratiam sanetur, impleri possunt. Apud Isaiam vero dicitur Cyrum omnem Dei voluntatem complere, quia facultatem populo Iudaeorum fecit, et a captiuitate reuertendi, et aedificandi templum. Quod si dicatur, specialem gratiam Cyro fuisse collatam, fundamentum hoc habet in sequenti cap., vbi legimus, »ego suscitauit eum ad iustitiam, et omnes vias eius dirigam.« Vtraque solutio sustineri potest.

In eo autem, cuius meminit Marcus, Dominus pium studium vitam aeternam percipiendi dilexit, vt et fidem in Christum; quum enim genere Iudaeus esset, fides aliqua Mediatoris in eo praecedere potuit implicita; gratia etiam, qua legis praecepta impleuerit.

Denique Paulus in his, quae ad Philippenses scribit, id tantum

(11) Quae. in Deuter. lrv.

tum vult innuere, se maiorum instituta obseruasse, et officia legis a Mose praescripta; vel si legem intelligit, eam pro praeceptis illis accipit, secundum quae iudicia exercebantur; adfirmans se nunquam ad iudices fuisse delatum supplicio, aut verberibus afficiendum.

Ad secundum, quod ipsius Pauli verbis etiam constat, responderetur I: loqui illum iuxta Augustini sententiam de Gentibus ad fidem conuersis: quam quidem responsionem Apostoli scopo quam maxime cohaerere nouimus. Nam Iudaei eo loco redarguuntur, qui ex data sibi lege Gentes ad Christum venientes aspernabantur, et carnis circumcisione gloriantes legem frangebant. Contra quos clamor Paulus dicens, non iustos esse apud Deum auditores legis, sed factores tantum iustificari; causamque afferens ait, quoniam etiam Gentes, quae legem non habent, praecepta possunt implere, et licet carne non sint circumcisi, cordis circumcisionem in spiritu habere possunt, et Iudaeos in abscondito esse. Itaque quum adeo aperte sermonem Paulus habeat de legis obseruantia, per quam iustificamur apud Deum; manifestum est per illud verbum *naturaliter* excludere legem Mosaicam, non gratiam, sine qua nequit iustificatio, et cordis in Spiritu circumcisio haberi. Responsionem hanc Augustinus Iuliano Apostoli textum obliuiscenti his verbis dedit (12): »ideo dicuntur naturaliter quae legis sunt facere, quia ex gentibus »venerunt ad Euangelium, non ex circumcisione, cui lex data est: »et propterea naturaliter, quia vt crederent ipsa in eis est per Dei »gratiam correpta natura.« Et de spiritu et littera scribens (13): »nec te moueat quod naturaliter eos dixit quae legis sunt facere. »Hoc enim agit spiritus gratiae, vt imaginem Dei in qua natura- »liter facti sumus instauret in nobis. Vitium quippe contra naturam est, quod vtiq; sanat gratia.

Respondetur II. Concesso Apostolum de infidelibus sermonem habere, hunc esse eius verborum sensum, scilicet infideles *naturaliter* ea quae legis sunt exequi, quatenus per peccatum originis non ita in hominum mente detrita Dei imago est, vt nulla in ea veluti lineamenta remanserint, vnde merito dici possit in ipsa etiam vitae suae impietate aliqua legis facere, vel sapere. Hanc quoque responsionem Augustinus de Spiritu et littera tractans (14) tradit. Neque tamen ex his sequitur infideles illos legis praecepta quan-

(12) Lib. iv. cap. 3.

(13) Cap. 27.

(14) Cap. 28.

tum ad modum complere, sed quantum ad substantiam, et virtutum officia, quae rectae rationi sint conformia: imo nec posse omnia, sed quaedam tantum faciliora, ex. g. honorare parentes. Quae insuper impleri quoad modum sine gratia non posse ipso loco Augustinus superaddit. Consulatur Augustini interpres fidelissimus Ioan. Laurentius Berti (15); atque ab eo tradita perpendantur. Vnum nos admonere volumus candidatos nostros, priorem doctrinam conformiorem ei, quem hucusque sequuti sumus, opinandi ordini ac sensui esse; licet postremam solidissimam videamus.

Quod insuper argumento superadditum est, quo vires ei adderentur, ea ipsa soluitur ratione, qua superius soluta argumenta sunt ex Baii ipsius propositionibus contexta: videlicet, et hanc propositionem damnationem subiisse ob acerbitatem censurae. Reuera, quum doceat Augustinus, quod etiamsi Apostolicum testimonium de infidelibus accipiarur, stat discrimen legem inter et gratiam; neque interpretatio ista adiuuat Pelagianos ex hoc loco veras in infidelibus virtutes esse probare nitentibus: quin inde constat Baii propositionem interpretationem istam Pelagianismi insimulantis, iniquissimam, falsissimam, et acerbissimam esse.

Sed addere et hoc placet, in sensu ab ipso Baio intento propositionem nedum falsam, sed et haereticam habitam est. Statuit enim, infideles sine gratia habituali, quam tamen Baius admittebat, et sine qua omnium infidelium opera peccata esse adseruit, non posse legem naturalem obseruare; quum possint optime quoad substantiam absque vlla gratia speciali, quoad modum vero cum inspiratione Spiritus Sancti mouentis, et nondum inhabitantis, iuxta ea quae superius dicebamus ex Augustiniana doctrina.

Postremo argumentis e ratione petitis occurrimus. Atque ad I. dicimus; Decalogi praecepta rationali naturae proportionata esse quantum ad obiecta, et praeceptorum officia spectat; minime vero quantum attinet ad modum, et finem: item proportionata esse si vitium naturae sanetur, et Dei imago in qua naturaliter sumus conditi per gratiam instauretur, vt Augustinus nos edocet (16); lepidissimis insuper exemplis, et lucis, quam sani oculi vident, non aegri, et possibilitatis ambulandi, quae est in pedibus sanis, non in confractis, aduersus Pelagium demonstrans, neminem posse absque

(15) Lib. xviii. cap. 4.

(16) De Spir. et litt. cap. 21. Et de

nat. et grat. capp. 48. et 49.

adiutorio Saluatoris ita legem seruare, vt peccatum vitet, quoniam corpus aggrauat animam, terrena inhabitatio deprimit sensum multam cogitantem, et vitata natura, de qua est quaestio, medicum implorat, clamatque: »sana animam meam.«

In secundo soluendo male illi operam locant, qui verba Pauli sic exponunt, vt loquutum eum dicant de aliquali dilectione, quae non sit dilectio Dei super omnia: non enim glorificant Deum; sicut Deum, qui illum singulis creaturis non praefereunt. Errant quoque qui Dei cultum in illa aliquali dilectione nituntur commonstrare ex Augustino (17). Vnde ineptissime Tournely, qui in ea aliunde est sententia, neminem sine speciali gratiae auxilio Deum super omnia diligere posse, ex verbis Apostoli, et Augustini probat, ex nobis esse aliqualem Dei amorem, scilicet inchoatum; aperte enim verque cultum, et dilectionem Dei super omnia commendat.

Itaque hanc nos interpretationem veluti Apostolico testimonio conformem aptamus. Non glorificasse Gentiles Philosophos Deum, sicut Deum, licet illius notitiam habentes, quia euauerunt in cogitationibus suis, atque insipiens cor eorum obscuratum est, et creaturae potius, quam creatori serulerunt. Atque adeo Apostoli reprehensione digni, quod quum sufficientem gratiam ad resistendum sensuum illecebris habuissent, male arbitrio vsi sunt; vel gratia illa iusto iudicio priuati in desideria cordis sui libere traditi sunt.

Iam obiectiones contra tertiam propositionem propositae breuiter sunt eneruandae. Et ex his prima facilem ex dictis habet intelligentiam. Omni enim iure Baii, et Quesnellii propositiones anathemate confixae sunt; eo potissimum quod et gratiam a iustificatione seiunctam apertissime oppugnant; et actus quoslibet indeliberatos culpabiles implissime adsererent: et quamquam aliquae eorum propositiones sensum catholicum habere queant, ac veritatis speciem praesferre videantur, sunt tamen in sensu ab auctoribus intento respectiuae falsae, scandalosae, et haereticae. At quae nostrae opinionis ad hos errores conuentio? Certe nulla. Nam dicimus posse liberum arbitrium sine gratia suam beatitudinem appetere naturali instinctu, quem non potest amittere deprauata natura: manent enim in ea etiam post lapsum imago Dei non omnino detrita, idea honestatis, et lumen rationis, atque propensio congenita in vniuersale bonum. Dicimus insuper, posse liberum arbitrium actus in-

(17) Epist. xcix.

indeliberatos peragere, quos inculpabiles agnoscimus: dicimus posse virtutum officia, ac quaedam praecepta exercere; peccatum etiam rectissimo fine cum sola actuali gratia vitare, absque fidei habitu, et remissione peccatorum.

Secunda ex eo soluitur, quod S. Augustini mentem sinistre accipit. Probat enim S. Doctor de peccatorum meritis libro primo argumento allato fidei Christianae gratiam, non rependi virtutibus moralibus, et humanis, nec pro antegesta vita animas rationales corporeis pesribus affligi. Nihil itaque ibi aduersus adsertionem nostram tradit.

CAPVT XIX.

Venialium peccatorum deuitationem, finalem item perseuerantiam ex gratia esse probat.

Omnia peccata venialia deuitare singularissimum diuinae gratiae donum est.

Est et in finem vsque perseuerare.

Priorem propositionem tradunt primo Sacrae litterae. Dicitur enim Paralipomenon II. cap. vi. »non est homo, qui non peccet.« Ecl. vii. »non est homo iustus in terra, qui faciat bonum in terra, et non peccet.« Iacobi iii. »in multis offendimus omnes.« Et epistola I. Ioannis: »si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus.« Quae omnia ad homines etiam sanctitatis eximiae pertinere liquet ex vniuersali verborum pronuntiatione, ex Can. vi. Synodi Mileuitanae, et ex Augustino (1).

Deinde hanc adsertionem firmat Oratio Dominica, qua etiam sublimioris sanctitatis Viti quotidie orant, dicentes: »dimitte nobis debita nostra.« Quae oratio non solum est humilis, sed etiam vera, vt constat ex Tridentino Concilio dicente (2), et si quis »sic accipiendum purauerit, vt dicat propter humilitatem oportere dici nos habere peccatum, non quia vere ita est, nouerit hanc interpretationem esse memorato Canone vi. Mileuitano proscriptam.

Accedit Augustini auctoritas. Ait enim de peccatorum meritis
Tom. III. R ris

(1) De nat. et grat. cap. 66.

(2) Sess. vi. cap. 11.